

Miloslav Vojtech

Filozofska fakulteta, Bratislava

DOI: 10.4312/SSJLK.55.225-232

## Slovaška slovenistika in recepcija slovenske kulture na Slovaškem v letih od 1919 do 1942

V prispevku se ukvarjamo z genezo oblikovanja moderne slovaške slovenistike, katere temelji so bili postavljeni po letu 1918, hkrati pa prikazujemo proces postopne poglobitve zanimanja za slovensko kulturo na Slovaškem v letih 1919–1942. Pri razvoju slovenistike in slovaško-slovenskih odnosov lahko opazimo dve razvojni etapi. Za prvo etapo, ki sega v 20. leta 20. stoletja, je značilen razvoj institucionalnega zaledja (Univerza Komenskega v Bratislavi, Slovaško narodno gledališče, nova kulturna in literarna periodika), ki je postopoma izoblikovalo okvire za intenzivnejše zanimanje za slovensko kulturo in umetnost na Slovaškem. Drugo razvojno etapo lahko datiramo v obdobje 30. let in na začetek 40. let 20. stoletja, ko je prišlo po eni strani do izrazitega kvantitativnega in kvalitativnega naraščanja recepcije slovenske kulture v slovaškem prostoru (povečanje števila prevodov iz slovenske književnosti, uprizoritev slovenske drame v Slovaškem narodnem gledališču, članki o slovenski kulturi in literaturi v slovaških revijah) in do ustanovitve samostojnega lektorata slovenskega jezika na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi.

slovenistika, slovenska kultura in književnost, Univerza Komenskega v Bratislavi, umetniški prevod, literarni in kulturni odnosi

The paper discusses the initial period of Slovene Studies in Slovakia after 1918, as well as the gradual rise of interest in Slovene culture in Slovakia between 1919 and 1942. Slovene Studies in Slovakia and Slovak-Slovene relations developed in two stages. In the first, in the 1920s, the institutional background was created (Comenius University, the Slovak National Theatre and a new cultural and literary periodical were founded), and this institutional background also facilitated the promotion of Slovene culture and arts in Slovakia. In the second stage, in the 1930s and early 1940s, there was a significant rise in the reception of Slovene culture in Slovakia (the number of translations from Slovene literature, articles on Slovene culture and literature in Slovak periodicals, staging Slovene drama in the Slovak National Theatre, and so on). In this period, Slovene language studies (lectureship) at the Faculty of Arts at Comenius University in Bratislava were established.

Slovene Studies, Slovene culture and literature, Comenius University, literary translation, literary and cultural relations

Slovaško-slovenski odnosi so se v različnih obdobjih razvijali z nesorazmerno intenzivnostjo. Čeprav zgodovina skupnih odnosov sega globoko v preteklost,<sup>1</sup> pa predstavlja leto 1918 pomembnejši mejnik pri zblizjevanju obeh slovanskih narodov. Takrat začneta oba naroda novo zgodovinsko etapo svojega obstoja v okviru novih geopolitičnih razmer povojne Evrope: Slovaška postane del Češkoslovaške republike, Slovenija pa del Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in kasneje Jugoslavije.

V prispevku želimo približati razvoj oblikovanja moderne slovenske slovenistike, katere temelji so bili na Slovaškem postavljeni prav po letu 1918. Obravnavali bomo proces poglobitve zanimanja za slovensko kulturo na Slovaškem v 20. in 30. letih ter na začetku 40. let 20. stoletja.

1 Študenti z ozemlja današnje Slovenije so v 2. polovici 15. stoletja študirali na najstarejši srednjeveški univerzi na ozemlju današnje Slovaške, imenovani Univerza Istropolitana v Bratislavi, v 17. in 18. stoletju pa na Trnavski univerzi, bratislavskem liceju in Rudarski akademiji v Banjski Štavnici (Rozman 1996: 85–87).

Problemатiko razvoja slovenistike in slovaško-slovenskih odnosov v obdobju med obema vojnama lahko razdelimo na dve razvojni etapi. Prva etapa je potekala v 20. letih 20. stoletja in bi jo lahko označili kot obdobje oblikovanja institucionalnega zaledja, ki je postopoma izoblikovalo okvire za povečanje zanimanja za slovensko kulturo in umetnost na Slovaškem. Drugo razvojno etapo lahko datiramo v 30. leta in začetek 40. let 20. stoletja, ko je prišlo po eni strani do izrazitega kvantitativnega in kvalitativnega razmaha recepcije slovenske kulture v slovaškem prostoru, po drugi strani pa se lahko ob koncu tega obdobja, tj. v prvih letih 2. svetovne vojne, srečamo s prvo prekinitevjo slovaško-slovenskih odnosov, ki so jo povzročili vojni dogodki, predvsem nemška okupacija Jugoslavije leta 1941.

Leto 1918 predstavlja mejnik v razvoju slovaške slovenistike in védenja o slovenski kulturi, literaturi in umetnosti na Slovaškem. Nastanek Češkoslovaške republike je omogočil ustanovitev novih izobraževalnih ustanov (univerza, oblikovanje nove mreže gimnazij, srednjih in osnovnih šol), kulturnih institucij (Slovaško narodno gledališče, Slovaški radio, obnovitev Slovaške matice), prav tako pa je pripomogel, da so nastale nove založbe ter kulturne in literarne revije. Ti institucionalni okviri so skupaj z novim programskim trudom slovaške kulture, da je treba odpirati okna v Evropo, pripomogli, da je prišlo tudi do intenzivnejšega zanimanja za Slovenijo, slovenski jezik in kulturo.

Pri procesu odkrivanja Slovenije je ključno vlogo odigrala Univerza Komenskega v Bratislavi, ki je bila ustanovljena leta 1919, kasneje pa tudi Filozofska fakulteta Univerze Komenskega v Bratislavi, ki je nastala leta 1921. Eden izmed najstarejših študijev na fakulteti je prav slavistika, ki je bila ustanovljena v okviru Seminarja za slovansko filologijo. Ta organizacijska struktura je do neke mere določila celovit karakter slavističnega jezikoslovnega in literarnovednega preučevanja, v okviru katerega so se medsebojno prekrivali nastajajoča slovistikata, bohemistika in raziskovanje jezikov in kultur slovanskih narodov. V okviru primerjalno naravnega raziskovanja slovanskih književnosti in primerjalnega slovanskega jezikoslovja so se postopoma začele pojavljati tudi slovenistične teme. Prvi, ki se je na bratislavski Filozofski fakulteti ukvarjal s slovenističnimi temami, je bil češki slavist in profesor Frank Wollman. Na fakulteti je deloval v letih od 1923 do 1941, glavni predmet njegovega znanstvenega in pedagoškega zanimanja sta bili slovanska folkloristika in dramatika (Zelenková 2006: 5–17). Wollman se je v 20. letih v okviru preučevanja problematike literarnih žanrov in zvrsti, njihovih genetičnih povezav in tipoloških analogij sistematično ukvarjal predvsem z južnoslovansko dramo. Po monografiji *Srbochorvatské drama. Přehled vývoje do války* (1924) je leta 1925 izdal nekaj razprav, v katerih je pisal o zgodovini slovenske dramatike in njenih primerjalnih povezavah,<sup>2</sup> ki so bile izhodišče za njegovo monografijo *Slovinské drama* (1925),<sup>3</sup> napisano v češčini. Njegovo metodološko zanimanje za preučevanje genetične povezanosti tem in motivov z zgodovinskim ozadjem je razvidno tudi v delu, ki ga Wollman (1925: 5) predstavlja kot »prvo sintezo motivov in idej v slovenski dramatik«. V monografiji piše o zgodovini slovenske dramatike od najstarejšega obdobja (cerkvene in šolske igre) naprej, predstavi proces oblikovanja novodobne

2 *Dramaturg Župančič* (1925), *Počátky slovinské dramatiky a Anton Tomáš Linhart* (1925), *První dramatisace zrady Tugomirovy a Gerovy* (1925), *Slovinský dramatik Ivan Cankar. K vývoji slovinského dramatu* (1925).

3 Monografija je izšla v slovenskem prevodu Adrijana Laha šele leta 2004. Prevod je dopolnjen s prevajalčevo razpravo o F. Wollmanu in z registrom vseh slovenskih dramskih iger, dramatizacij in libretoev, ki jih je v svojem delu obravnaval Wollman.

slovenske dramatike na prelomu 18. in 19. stoletja, podrobneje se ukvarja s preoblikovanjem dramatike, dramskih žanrov in gledališkega življenja v 19. stoletju, pri čemer navaja tudi prevodni repertoar slovenskih gledaliških hiš. Po njegovem mnenju je v slovenskem gledališkem življenju prišlo do prelomnega trenutka leta 1892, ko je bilo ustanovljeno novo gledališče v Ljubljani. Svojo monografijo zaključí s podrobno rekonstrukcijo žanrskih oblik in literarnih smeri v slovenski dramatiki na prelomu 19. in 20. stoletja, v zadnjem poglavju pa povzema razvoj »motivov in idej« v slovenski dramatiki ter premislek o njenem zgodovinskem bistvu in perspektivah. Pri pisanju monografije je Wollman tesno sodeloval predvsem s profesorji z ljubljanske univerze Rajkom Nahtigalom, Ivanom Prijateljem in Francetom Kidričem ter arhivom Narodnega gledališča v Ljubljani. Svojo raziskovalno dejavnost s področja zgodovine slovenske dramatike je Wollman uporabil tudi pri pedagoškem delu na fakulteti. Slovensko dramatiko je obravnaval v ciklu predavanj z naslovom *Čitanie a výklad slovinskej dramatiky* (Branje in razlaga slovenske dramatike).<sup>4</sup>

Poleg bratislavske Filozofske fakultete je vplivala na razvoj slovaško-slovenskih odnosov tudi Češkoslovaško-jugoslovanska liga, ki je nastala leta 1921. V takratni Jugoslaviji je bila njena partnerica Jugoslavensko-Češkoslovaška liga (Kačirek 2017: 245). Največjo vlogo pri postopni širitvi slovaško-slovenskih odnosov je imela predvsem bratislavska podružnica omenjene lige, ki je bila ustanovljena med prvimi. Eden izmed članov le-te je bil znan slikar slovenskega rodu Ivan Žabota (1878–1939), ki je deloval v Bratislavi (Kregar 1997: 514–551). Dejavnosti lige, ki so bile tesno povezane tudi s programsko usmeritvijo tedanje češkoslovaške zunanje politike, je podpirala tudi češkoslovaška vlada, ki je imela v Jugoslaviji zaveznico v politično-obrambni zvezi Mala antanta. Bratislavska podružnica lige je že od 20. let naprej skrbela za ohranjanje tradicionalnega dogodka, ko je 1. decembra, na predvečer državnega praznika Jugoslavije, organizirala akademije in kulturne prireditve, med katere je zagotovo sodila tudi tradicija igranja gledaliških iger jugoslovanskih dramatikov na odru Slovaškega narodnega gledališča.

Slovaško-slovenski odnosi so postali intenzivnejši v 30. letih 20. stoletja, kar lahko z vidika razvoja odnosov med obema narodoma štejeemo za prelomno obdobje. Živahnější odnosi v tem času so povezani predvsem z delovanjem katoliških študentskih združenj v Evropi, ki so leta 1921 ustanovila mednarodno organizacijo Pax romana. Članici le-te sta postali tudi Zveza slovaških katoliških študentov in Slovenska dijaška zveza. Leta 1931 je potekal III. kongres slovanskih katoliških akademikov, na katerem so sprejeli dogovor o ustanovitvi stalne komisije, ki bo skrbela za izmenjavo slovanskih katoliških študentov med slovanskimi univerzami. Na podlagi tega dogovora je v letih 1931–1937 na Univerzi Komenskega v Bratislavi študiralo osem Slovencev (med njimi tudi slovenski slovaki Viktor Smolej), na takratni Aleksandrovi univerzi v Ljubljani pa osem Slovakov. Med njimi so bile pomembne osebnosti, npr. Jozef Ambruš, Koloman K. Geraldini, Ján Kostiha, Stanislav Mečiar, Melichar Václav in Ján Irmier. Poleg omenjenih so se s slovenščino na različne načine seznanili tudi Mikuláš Čollák, Ján Stanislav in Vítazoslav Hečko. Iz te skupine so se postopoma izoblikovali številni pomembni prevajalci slovenske književnosti, literarni zgodovinarji, jezikoslovci in pedagogi, ki so se od 30. let naprej programsko ukvarjali s pisanjem o slovenski

<sup>4</sup> Niz monografij, posvečenih južnoslovanski drami, je dopolnil s knjigo *Bulharské drama* (1926). S problematiko južnoslovanske dramatike se je ukvarjal tudi v monografiji *Dramatika slovanského jihu* (1930).

kulturi. Po njihovi zaslugi so se prav v tem obdobju na straneh slovaških revij začeli redno pojavljati članki o Sloveniji, slovenski kulturi, umetnosti in književnosti, hkrati pa je izrazito naraslo število prevodov iz slovenske književnosti. Na odrih Slovaškega narodnega gledališča je v tem času našla svoj prostor tudi slovenska dramatika, na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi pa si je slovenščina začela utrjevati svoj položaj.

Med časopisnimi članki, ki so v 30. letih slovaškim bralcem približali Slovence in slovensko kulturo, je treba izpostaviti predvsem članek Ambruša *Naše spojivá so Slovincami* (Naše vezi s Slovenci), ki ga je leta 1938 objavil v reviji *Elán*.

Ambrušev članek je napisan kot kulturološka sonda, s katero želi slovaškim bralcem približati osnovne koordinate slovenske kulture. Prav tako analizira raven slovenskega literarnega in kulturnega življenja, obenem pa tudi stanje tedanjih slovaško-slovenskih literarnih in kulturnih odnosov. Po uvodnem delu, v katerem približa geografske značilnosti Slovenije in idejne črte slovenske kulture, Ambruš v nadaljevanju kot katoliško naravnani intelektualci poudarja religiozno dimenzijo slovenske kulture. Hkrati pa Ambruš slovenske književnosti ne dojema kot nekaj izolacionističnega ali kot neko kulturo, ki je zaprta vase, pač pa ravno nasprotno. Poudarja njeno odprtost do drugih kultur, zmožnost, da lahko kritično reflektira zunanje kulture dražljaje in jih ustvarjalno prilagoditi za lastne narodne potrebe. Po opisu osnovnih povzemajočih informacij o značaju in posebnostih slovenske kulture Ambruš v članku postopoma obravnava problematiko slovensko-slovaških odnosov. Do prelomne oživitve le-teh je po njegovem mnenju prišlo po zaslugi študentskih izmenjav med slovanskimi deželami v 20. letih, ki jih je organiziralo združenje slovaških katoliških študentov. Po Ambruševem mnenju te izmenjave niso prinesle zelenih rezultatov pri razvoju odnosov med Poljaki in Hrvati, kar ne velja za odnose do Slovencev, kjer lahko po njegovem mnenju opazimo »takšne rezultate, ki jih ni nihče pričakoval« (Ambruš 1938: 7). V povezavi s tem celo piše, da so prav po zaslugi teh izmenjav »Slovenci dobro seznanjeni z vsemi vprašanji, povezani z našim življenjem, in ne mine niti mesec, ko slovenski časopisi, revije, radio posredujejo novice o Slovaški« (Ambruš 1938: 7). Posebno pozornost je Ambruš namenil nestorju slovensko-slovaških odnosov Viktorju Smoleju, katerega ime je sinonim za skupno medkulturno spoznavanje Slovencev in Slovakov.<sup>5</sup> Poleg povzetka aktualnega stanja umetniškega prevoda iz slovaške književnosti v Sloveniji opazuje tudi splošno raven recepcije prevodne literature v Sloveniji v obdobju med obema vojnama. V povezavi s tem v članku navaja zanimiva opažanja o prevodni literaturi v Sloveniji:

Potrebno je opozoriti, da Slovenci živijo zelo živahno kulturno življenje. In pri tem ne gre za običajno frazo. Kdor je imel priložnost bolj ali manj prepotovati Jugoslavijo in se pogovarjati z resnimi ljudmi prav o kulturnih vprašanjih, se je lahko prepričal, da vsak Srb ali Hrvat brez sramu prizna Slovencem kulturno prvenstvo v Jugoslaviji. Konec koncev si samo oglejte letno literarno produkcijo v Sloveniji, najsibo izvirno ali prevodno, in se boste čudili, kako je mogoče, da je ob relativno visoki ceni knjig in relativno majhnem

---

5 Viktor Smolej, ki je po zaključku študija na Aleksandrovi univerzi v Ljubljani pridobil štipendijo organizacije katoliških študentov Pax romana, je šel v študijskem letu 1933/34 na študijsko izmenjavo na Univerzo Komenskega v Bratislavi. V članku Ambruš navaja Smolejeve prevode Martina Kukučina *Dom v stráni* (prevod je pod naslovom *Hiša v bregu* izšel v dveh delih leta 1935), prevod drame Ivana Stodola *Kralj Svätopluk* (prevod iz leta 1936 z naslovom *Kralj Svetopolk*), piše pa tudi o pripravi prevoda romana Janka Jesenskega *Demokrati* (leta 1943 je izšel samo prvi del romana, drugi del pa je ostal v rokopisu).

kolektivu tako velika potrošnja književnosti. V tem bi verjetno lahko Slovenijo primerjali samo s Čehi. In prav zaradi tega tudi slovaški prevodi v Sloveniji ne ostajajo neopaženi. (Ambruš 1938: 7)

Zaključek Ambruševega članka je izrazito programski. Po kritiki nezadovoljivega kvantitativnega in kvalitativnega stanja prevodov iz slovenske književnosti na Slovaškem izraža prepričanje o potrebi intenzivnejšega prevajalskega zanimanja za slovensko književnost.

Ambruševe besede o večji potrebi prevajanja slovenske književnosti so se v 30. letih in na začetku 40. let 20. stoletja postopoma uresničevale tudi v praksi. V primerjavi z razmerami na področju prevajanja literarnih besedil iz slovenske književnosti v 20. letih, ko so prevode objavljali na straneh slovaških revij bolj sporadično, samostojne knjižne izdaje pa so bile redkost,<sup>6</sup> se je na začetku 30. let položaj bistveno spremenil prav zaradi prihoda nove generacije jezikovno pripravljenih prevajalcev. V središču zanimanja mlade prevajalske generacije je bil predvsem Ivan Cankar. Lahko bi celo govorili o fascinaciji nad Cankarjem, ki so ga takratni prevajalci dojemali kot izjemno in navdihujočo osebnost slovenske književnosti (Kulihová 2010: 79–85). Tudi Ambruš je v svojem programskem članku *Naše vezi s Slovenci* povzdignil dejstvo, da je treba slovaškim bralcem približati prav delo Ivana Cankarja, ki ga je tudi sam zelo občudoval (Vojtechová Poklač, Vojtech 2015: 13–29). O njegovem posebnem odnosu do Cankarja pričajo številni prevodi njegovih pesmi ob koncu 30. let<sup>7</sup> in predvsem prevod obseženega romana *Na závoze* (Na klancu, 1902), ki je izšel šele po letu 1947.

Poleg J. Ambruša je Cankarjeva dela prevajal predvsem Mikuláš Čollák (1906–1965),<sup>8</sup> ki je v 30. letih v revijah *Elán* in *Kultúra* objavil kar nekaj člankov, v katerih je razpravljal o slovenski književnosti.<sup>9</sup> V reviji *Zemplínske noviny* je objavil več prevodov Cankarjevih del, leta 1932 pa je za potrebe Slovaškega narodnega gledališča prevedel njegovo igro *Pohoršenie v svätófloriánskom údolí* (Pohujšanje v dolini šentflorjanski). Poleg Cankarja je večjo pozornost posvetil tudi Franu Saleškemu Finžgarju. Leta 1935 je izdal prevod njegovega romana *Pod slobodným slnkom* (Pod svobodnim soncem).<sup>10</sup>

K ustvarjalnim prevajalcem iz slovenske književnosti, ki so prevajali v 30. in 40. letih, se uvršča tudi Koloman K. Geraldini (1908–1994). Leta 1936 je bil na študentski izmenjavi na Pravni fakulteti Aleksandrove univerze v Ljubljani. V drugi polovici 30. let je objavil več prevodov v revijah *Prameň*, *Elán* in *Slovenské pohľady* (Jankovič 2005: 78–79). Prevajal je avtorje, kot so Alojz Gradnik, Srečko Kosovel, Oton Župančič, Edvard Kocbek, Miško Kranjec, Ivan Pregelj, Anton Vodnik.

6 V 20. letih beležimo revijske prevode poezije Otona Župančiča, ki jih je za revijo *Slovenské pohľady* (1923) pripravil Štefan Krčméry, v letih 1925–1930 se pojavijo revijski prevodi pesmi Otona Župančiča, Ivana Cankarja, Antona Aškerca in Alojza Gradnika, in sicer v revijah *Slovenský svet*, *Slovenská politika* in *Slovenský východ*. Edina knjižna zbirka, ki je izšla v tem obdobju, je slovaški prevod Cankarjeve zbirke *Erotika* (1925), ki jo je prevedel Vojtech Mierka. Isti prevajalec je leta 1926 pripravil tudi knjižni izbor Cankarjeve proze z naslovom *Mladost a iné rozprávky* (Mladost in druge pripovedke).

7 Gre za tri prevode Cankarjevih del v ilustriranem tedniku *Nová žena*, ki so bili objavljeni leta 1938: *Jej obraz*, *Večerná modlitba*, *Z môjho života* (Njena podoba, Večerna molitev, Iz mojega življenja).

8 Mikuláš Čollák se je naučil slovensko na študijski izmenjavi v Brnu, kjer je stanoval skupaj s študenti iz Slovenije.

9 Zanimiv je predvsem članek, ki ga je leta 1936 objavil v reviji *Elán* pod naslovom *Ivan Cankar a Slováci* (Ivan Cankar in Slovenci). Cankarjeva dela sta v tem času prevajala tudi Henrich Kurtha (revijalni prevodi v periodikah *Slovenský denník*, *Slovenská politika*, *Vesna*, *Prameň*, *Rozvoj*) in Andrej Mráz (prevodi v reviji *Slovenské pohľady*).

10 Prevod romana je leta 1948 izšel tudi v drugi izdaji.

Njegovi najpomembnejši knjižni prevodi so izšli na začetku 40. let. Bistvenega pomena za poznavanje slovenske poezije na Slovaškem je bil izid antologije sodobne slovenske poezije *Piesne zpod Triglava* (Pesmi izpod Triglava) s podnaslovom *Výber zo súčasnej slovinskej lyriky* (Izbor iz sodobne slovenske lirike), ki je izšla leta 1940. Antologijo je uredil Geraldini, ki je tudi prevedel nekaj pesmi. Obsežno spremno besedo z naslovom *Súčasná slovinská literatúra* (Sodobna slovenska književnost) je napisal slovenski pesnik, prevajalec in zgodovinar Tine Debeljak. Zanimivo je, da je istega leta izšla zelo podobna antologija v češčini z naslovom *Hvězdy nad Triglavem. Moderní poesie slovinská* (Zvezde nad Triglavom. Moderna slovenska poezija), ki sta jo uredila Oton Berkopec in Josef Hora.<sup>11</sup> Antologiji se razlikujeta pri izboru nekaterih pesmi in po proporcionalnosti predstavitve posameznih pesnikov. Izhodišče Geraldinijevega izbora je bila antologija *Slovenska sodobna lirika* iz leta 1933,<sup>12</sup> ki jo je pri Alojzu Gradniku in Edvardu Kocbeku dopolnil s prevodi pesmi iz njenih najnovejših pesniških zbirk.

Leta 1940 je Geraldini izdal prevod romana Pavla Sedmaka<sup>13</sup> *Kaplan Martin Čedermac*. Izdaja prevoda se zdi z vidika položaja v 40. letih z različnih vidikov zelo zanimiva: slovaški prevod romana je izšel relativno kmalu, približno dve leti po izdaji slovenskega izvirnika, zanimiva pa je tudi njegova takratna literarnokritična refleksija. Geraldinijev prevod ne približa slovaškemu bralcu zgolj sugestivne zgodbe duhovnika, čigar usode ustvarjajo v romanu celostno metaforo posameznikovega boja s človeškim dostojanstvom, temveč predvsem temo življenja slovenske etnije v Beneški Sloveniji, ki jo je v 30. letih okupirala fašistična Italija. In prav to tematsko linijo romana je izpostavila tudi takratna literarna kritika. Pomembno recenzijo Geraldinijevega prevoda je leta 1940 v reviji *Slovenské pohľady* izdal Ambruš. Če beremo njegovo oceno z vidika političnih razmer v vojnih 40. letih, potem se zdita zanimiva predvsem odprtost in pogum, s katero je Ambruš slovaškemu bralcu kritično približal roman, ki obravnava občutljivo temo narodnostne politike na s strani Italije okupiranem ozemlju, še posebej če upoštevamo dejstvo, da je bila Mussolinijeva Italija ena izmed ključnih zunanjepolitičnih partneric tedanje Slovaške republike. Recenzentu Ambrušu, ki je s to oceno dokazal, da je bil velik poznavalec slovenskih razmer, se ni posrečilo ujeti samo globoke psihološke dimenzije romana, temveč tudi bistvo početja glavnega junaka. Na koncu recenzije se Ambruš ni mogel izogniti aktualizaciji problematike, ki je bila tema romana: »Če je Sedmakov roman doživel uspeh v Sloveniji, ga lahko doživi tudi pri nas, saj se nam je enaka problematika pojavila na jugu, kjer lahko, predvidevam, v kratkem času pride do istih tragičnih dogodkov« (Ambruš 1940: 420). S temi besedami je pokazal na povezavo s položajem slovaške etnije na južnem Slovaškem, ki jo je po dunajski arbitraži okupirala Horthyovska Madžarska.

Tretji knjižni prevod Geraldinija, ki je izšel leta 1942, je antologija slovenske proze *Za križom* (Za križem), v kateri so objavljeni prevodi izbrane slovenske proze od moderne pa vse do tedanje aktualne sodobnosti. V antologiji najdemo kar osem Cankarjevih novel, kar znova kaže na to, da je bil Cankar na Slovaškem priljubljen. Poleg Cankarjevih novel najdemo v antologiji tudi prevode

<sup>11</sup> Pesmi so prevedli Kamil Bednář, Josef Hora, František Nechvátal in Karel Nový.

<sup>12</sup> *Slovenska sodobna lirika*. Uvod je napisal Rajko Ložar, pesmi je izbral in uredil Anton Vodnik. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1933.

<sup>13</sup> Pavle Sedmak je eden izmed psevdonimov slovenskega pesnika, prozaika, dramatika, prevajalca, politika in urednika Franceta Bevka (1890–1970).

del Ksaverja Meška, Ivana Preglja, Frana Saleškega Finžgarja, Franceta Bevka, Juša Kozaka, Miška Kranjca, Prežihovega Voranca in Janeza Jalna.

V 30. letih je prišlo do večjega zanimanja za slovensko dramatiko, ki se je prvič znašla tudi na sceni Slovaškega narodnega gledališča (SNG). Edina uprizorjena slovenska gledališka igra je bila v tem obdobju Cankarjeva farsa *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, ki je imela premiero 1. 12. 1932. Postavitev Cankarjeve igre v SNG je povezana s programskimi prizadevanji bratislavskega dramskega gledališča v 30. letih 20. stoletja, da se osredotoči na igre slovanskih avtorjev. Tedanji ravnatelj slovaške drame in slovanofilski navdušenec Janko Borodáč je – poleg iger ruskih in sovjetskih avtorjev – v repertoar uvrstil tudi igre poljskih dramatikov, srbskih in hrvaških avtorjev, pa tudi eno igro slovenskega avtorja. V repertoarju slovaškega gledališča lahko relativno veliko prisotnost avtorjev, ki so povezani s kulturami narodov tedanje Jugoslavije, povezujemo s tradicijo rednega umeščanja teh iger na program ob jugoslovanskem državnem prazniku. »Pri tej ponavljanju se akciji je Borodáč iskal vsaj zunanje razloge za svoj programski izbor, globljega namena njegov jugoslovanski repertoar ni imel« (Mistrik idr. 1999: 100). Cankarjevo igro je za potrebe te uprizoritve prevedel Čollák. Njegov prevod je hkrati tudi prvi uprizorjeni prevod slovenske drame v slovaškem poklicnem gledališču. Igro je režiral eden izmed najbolj znanih slovaških režiserjev in igralcev obdobja med obema vojnama in eden izmed utemeljiteljev modernega slovaškega gledališča Andrej Bagar. Glavne vloge je zaupal znanim igralkam in igralcem takratnega slovaškega gledališča, kot so bili: Ján Jamnický (v vlogi Petra), Hana Meličková (v vlogi Jacinte), Ján Sýkora (v vlogi župana), Emília Wagnerová (v vlogi županje), Jozef Kello (v vlogi učitelja Šviligoja), Svetozár Hurban (v vlogi zlodeja) in drugi (Vojtech Poklač, Vojtech 2018: 149–159). Uprizoritev igre je gledališka kritika ocenila pozitivno, izpostavila pa je predvsem vlogo Petra, ki jo je odigral Jamnický. V slovaški dramski tradiciji je bila uprizoritev Cankarjevega *Pohujšanja v dolini šentflorjanski* iz leta 1932 dolgo časa edina uprizorjena Cankarjeva igra.

Na prelomu 30. in 40. let je prišlo do utrditve položaja lektorata slovenskega jezika na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi. Od sporadične vključitve izbranih slovenističnih literarnozgodovinskih in jezikoslovnih tem znotraj študija slavistike je prišlo postopoma do sistematičnega učenja slovenskega jezika. V študijskem letu 1939/40 so potekali prvi seminarji iz slovenskega jezika, vodil jih je Ambruš, ki je bil v tistem času asistent Slovanskega seminarja. Ambruš je tako postal prvi lektor slovenskega jezika na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi. V času njegovega poučevanja so imeli študenti praktične vaje iz slovenskega jezika dve uri tedensko, študenti slovistik pa so morali obvezno tri semestre poslušati enega izmed slovanskih jezikov (Kmecová 2017: 470). V študijskem letu 1941/42 ne najdemo navedenih slovenističnih predmetov, kar povezujemo s tem, da so predmete ukinili zaradi nemške okupacije Jugoslavije aprila 1941 in razdelitve tedanjega slovenskega ozemlja med Nemčijo, Italijo in Madžarsko.

V letih 1941/42 lahko opazimo prekinitve obetavno razvijajočih se slovaško-slovenskih odnosov. Do njihove obnovitve je prišlo šele po letu 1945, pa še to samo za kratek čas, saj jih je leta 1949 znova prekinila neugodna politična situacija, do katere je prišlo zaradi izključitve tedanje Jugoslavije, ki jo je vodil Josip Broz Tito, iz t. i. socialističnega tabora. Do ponovne oživitve slovaškoslovenskih kulturnih in literarnih odnosov je prišlo šele ob koncu 50. let, ko je prišlo do postopne normalizacije odnosov med tedanjo Češkoslovaško, ki je bila del sovjetskega bloka, in Jugoslavijo.

## Literatura

- AMBRUŠ, Jozef, 1938: Naše spojivá so Slovincami. *Elán* 8/8. 7.
- AMBRUŠ, Jozef, 1940: Pavle Sedmak: Kaplán Martin Čedermac. Zo slovinčiny preložil Koloman K. Geraldini, vydala Spoločnosť priateľov klasických kníh v Bratislave 1940. *Slovenské pohľady* 56/6–7. 419–421.
- JANKOVIČ, Ján, 2005: *Slovník prekladateľov s bibliografiou prekladov z macedónčiny, srbčiny, chorvátčiny a slovinčiny*. Bratislava: Veda.
- KAČÍREK, Ľuboš, 2017: Rozvíjanie slovensko-slovinských vzťahov v prvej polovici 20. storočia prostredníctvom Československo-juhoslovanskej ligy. Špela Sevršek Šramel, Jozef Pallyay (ur.): *Sedemdeset let slovistiky v Ljubljani. Posvečeno Andreju Rozmanu*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 244–255.
- KMECOVÁ, Svetlana, 2017: Melichar Václav a jeho miesto v dejinách slovenskej slovenistiky. Marta Glossová, Martin Slobodník (ur.): *95 rokov Filozofickej fakulty UK. Pohľad do dejín inštitúcie a jej akademickej obce*. Bratislava: Univerzita Komenského. 468–485.
- KREGAR, Tone, 1998: Ivan Žabota – Slovenec in Slovak, umetník in bohem. *Zgodovinský časopis* 52/4. 541–551.
- KULIHOVÁ, Alica, 2010: Ivan Cankar v slovenských prekladoch. Saša Vojtechová Poklač, Miloslav Vojtech (ur.): *90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Lubľane. 90. letnica ustanovítve Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi*. Bratislava: Univerzita Komenského. 79–85.
- MISTRIK, Miloš idr., 1999: *Slovenské divadlo v 20. storočí*. Bratislava: Veda.
- ROZMAN, Andrej, 1996: Niekoľko poznámok o slovinistike. Jozef Hvišč (ur.): *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: T.R.I. Médium. 85–87.
- SMOLEJ, Viktor, 1969: Cankarjeva proza na Slovaškom. *Slavistična revija* 17/1. 291–307.
- VOJTECH POKLAČ, Saša, 2014: Recepčia slovenskej kniževnosti na Slovaškom. Alenka Žbogar (ur.): *Recepčia slovenskej kniževnosti. Obdobja* 33. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 513–519.
- VOJTECH POKLAČ, Saša, 2014: Slovaško-slovenski odnosi na področju kultúry in zobrazovania ter vloga slovenistiky na Filozofskej fakulteti Univerze Komenského v Bratislavi pri šírení slovenskeho jazyka in slovenskej kultúry na Slovaškom. Alenka Jensterle Doležalová, Jasna Honzak Jahić, Andrej Šurla (ur.): *Sto let slovenistiky na Univerzite Karlově v Praze: pedagogové a vědci ve stínu dějin*. Praha: Univerzita Karlova. 394–404.
- VOJTECHOVÁ POKLAČ, Saša, VOJTECH, Miloslav, 2015: Jozef Ambruš a slovinská literatúra. Erika Brtáňová, Oľga Vaneková (ur.): *Pamäť literárnej vedy. Jozef Ambruš*. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV. 13–29.
- VOJTECH POKLAČ, Saša, VOJTECH, Miloslav, 2018: Dramatika Ivana Cankarja v slovaških prevodih in na odrskih deskah slovaških gledališč. Jožica Čeh Steger, Simona Pulko, Melita Zemljak Jontes (ur.): *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru: ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 149–159.
- WOLLMAN, Frank, 1925: *Slovenské drama. Spisy Filosofické fakulty University Komenského v Bratislavě VI*. Bratislava: Filozofická fakulta UK.
- ZELENKOVÁ, Anna, 2006: Osobnosť a dielo Franka Wollmana. Hana Hlôšková, Anna Zelenková (ur.): *Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru I*. Bratislava: Ústav etnológie SAV. 5–17.